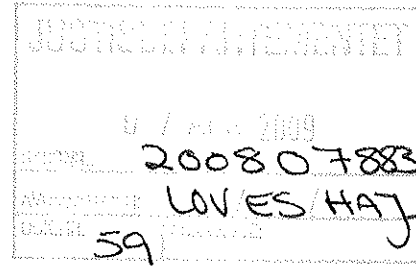

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Det kongelige justis- og politidepartement
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
2008007883

Vår referanse
2008/03295-7 008

Dato
30.03.2009

Høring - rapport - Etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet - strafferettslige særreaksjoner og forvaring

Vi viser til Justisdepartementets høringsbrev av 15. desember 2008 om ovennevnte.

I høringsbrevet er politidistriktene oppført som egne høringsinstanser. Politidirektoratet har i henvendelse til politidistriktene bedt om å få oversendt kopi av distriktenes høringssvar. Vi har innen fristen mottatt svar fra Oslo politidistrikt og Romerike politidistrikt.

Høringssvarene fra underliggende instanser er i noen sammenhenger innarbeidet i direktoratets uttalelse. I andre sammenhenger er det henvist direkte til disse. Svarene fra underliggende instanser følger vedlagt i kopi.

Høringen omhandler i stor grad spørsmål som hører inn under påtalemyndighetens ansvarsområde. Politidirektoratet vil gi merknader til følgende punkter i høringsbrevet:

Punkt 1.1 Progresjon i straffegjennomføringen

I rapporten fra utredningsgruppen fremkommer at tilbudet for forvaringsdømte i slutfasen av forvaringsperioden ikke er godt nok. Departementet anfører at en gradvis progresjon og utslusing er viktig for at forvaringsdømte skal kunne løslates på en human og sikkerhetsmessig forsvarlig måte. Videre bemerker departementet at de forvaringsdømte bør sluses ut nær det stedet hvor de skal bosette seg etter løslatelsen, og i nært samarbeid med det lokale hjelpeapparatet. Politidirektoratet støtter forslaget om at det bør opprettes enheter egnet for utslusing av forvaringsdømte. Oslo politidistrikt uttaler følgende: "Det er samtidig behov for å desentralisere utslusingen, slik at ikke alle forvaringsdømte sluses ut til bosetning i Oslo og omegn". Politidirektoratet gir sin tilslutning til dette, men foreslår at det vurderes om det er behov for å opprette enheter egnet for utslusing av forvaringsdømte i samtlige av de seks kriminalomsorgsregionene.

Punkt 2.1 Nasjonal koordineringsenhet

Utredningsgruppen påpeker at det er vanskelig å holde oversikt over en så stor gruppe TPH-dømte som beveger seg mellom ulike behandlingsinstitusjoner og behandlingsnivåer. I likhet med både Oslo og Romerike politidistrikt støtter Politidirektoratet forslaget om å etablere en nasjonal koordineringsenhet for å sikre oversikt over personer som er dømt til tvungen psykisk helsevern. Politidirektoratet ser at dersom den nasjonale

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388

koordineringsgruppen skal kunne ivareta sine oppgaver, vil det være behov for å opprette et register med personopplysninger om de som er dømt til overføring til tvungen psykisk helsevern. Dette forslaget støttes også av Oslo og Romerike politidistrikt.

Opprettelse av en nasjonal koordineringsenhet som også skal administrere et register med sensitive personopplysninger kan skape utfordringer for personvernet. Politidirektorater anser derfor at enheten bør opprettes ved lov.

Punkt 2.2 Opplysninger fra helsepersonell – regler om taushetsplikt

Politidirektoratet støtter forslaget om at unntak fra taushetsplikt for helsepersonell overfor nasjonal koordineringsenhet bør reguleres i lov. For at registeret med oversikt over de domfelte skal fungere etter sin hensikt, må en faglig ansvarlig kunne utlevere opplysninger til registeret uavhengig av taushetsplikten. Når det gjelder unntak fra taushetsplikten overfor påtalemyndigheten er vi enig med departementet at det kan være grunn til å regulere dette spørsmålet eksplisitt i loven, for å unngå at det oppstår tvil blant helsepersonell om rekkevidden av unntaket fra taushetsplikten.

Punkt 2.3 Ruskontroll

Oslo politidistrikt påpeker følgende:

"I mange særreaksjonssaker er rusmisbruk en del av årsaksbildet. Ruskontroll vil i mange tilfeller være et helt nødvendig virkemiddel for å kontrollere at domfelte ikke faller tilbake til rusmisbruk. Urinprøver bør tas hyppig, ikke minst når domfelte er skrevet ut av institusjon og følges opp poliklinisk".

Ordlyden i psykisk helsevernlov § 4-7 må forstås slik at ett samtykke eller vedtak gir hjemmel til å ta gjentatte urinprøver i et behandlingsforløp. I likhet med Oslo politidistrikt antar Politidirektoratet at siden det er usikkerhet rundt tolkningen av adgangen til å ta urinprøve av domfelte, bør dette bli klargjort. Dette kan skje ved at det gis hjemmel i lov om psykisk helsevern kapittel 5, eventuelt ved rundskriv fra departementet.

Punkt 4 Utvidelse av virkeområdet for særreaksjoner for utilregnelige

Departementet foreslår at virkeområde for særreaksjoner for utilregnelige kan utvides. Dette støttes av både Romerike politidistrikt og Oslo politidistrikt som uttaler:

"Oslo politidistrikt mener det er helt nødvendig å sette inn tiltak overfor personer som aktivt bedriver samfunnsskadelig virksomhet som også gjør andre mennesker svært utrygge. Dette er gjerne vinningskriminalitet, men kan også brudd på bestemmelsene i sedelighetskapittelet, eller rent plagsomme handlinger. Etter at sikringsinstituttet forsvant, kan en gruppe personer fritt fortsette å begå disse handlingene, uavhengig av at gjentakelsesfaren er overhengende. Det eneste politiet kan gjøre, er å stanse pågående lovbrudd, foreta beredning, arrestere gjerningspersonene for så å løslate. Som eksempel kan nevnes en person som er pågrepet til sammen 22 ganger i 2007, og løslatt til minimum 125 nye forhold, hvorav ca. 110 av disse er skadeverk, tyverier og innbruddstyverier. Dette er ekstremt samfunnsskadelig, ressursødelende og undergraver tilliten til politiet. Vi er satt i en situasjon hvor det eneste vi kan gjøre, er å informere fornærmede godt i konkrete saker, for i det minste å oppnå forståelse for hvorfor vi ikke gjør mer. Dette er ikke tilfredsstillende for noen part".

Romerike politidistrikt uttaler i samme retning at det er behov for nye virkemidler overfor utilregnelige som vedvarende begår kriminelle handlinger som faller utenfor virkeområdet etter straffeloven § 39b. Politidirektoratet gir sin tilslutning til at virkeområdet for særreaksjonene bør utvides, og støtter departementets forslag til ny bestemmelse i straffeloven § 39 nr 3.

Punkt 5 straffrihet på grunn av psykose, høygradig psykisk utviklingshemming og bevisstløshet

Politidirektoratet viser til uttalelsen fra Oslo politidistrikt. Av hensyn til legalitetsprinsippet bør det presiseres i straffeloven § 45 og i straffeloven 2005 § 20 siste ledd at psykose som følge av selvforskyldt rus ikke fritar for straff.

Punkt 6 Utilregnelige i varetekt

Etter gjeldende rett kan varetektssurrogat i form av å plassere siktede i institusjon eller kommunal boenhet bare benyttes dersom institusjonen eller kommunen samtykker. Utredningsgruppen foreslår at kravet til samtykke i strpl § 188 annet ledd fjernes. Vi viser her til uttalelsen fra Oslo politidistrikt som påpeker at dette i et menneskerettsperspektiv kan være betenkelig og at spørsmålet således bør utredes nærmere før straffeprosessloven endres.

Departementet antar at det regionale helseforetaket bør få uttale seg før avgjørelse om varetektssurrogat treffes, eventuelt kan det bli aktuelt å konferere med koordineringsenheten om hvilke institusjon som skal benyttes. Politidirektoratet støtter dette, og slutter seg til uttalelsen fra Oslo politidistrikt om at det er uheldig dersom politi og påtalemyndighet blir sittende alene med ansvaret for å skaffe en institusjonsplass til siktede.

Med hilsen

Vidar Refvik
ass. politidirektør

Steinar Talgø
seksjonssjef

Saksbehandler:
Bente Storruste
Tlf: +47 23364223

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep.
0031 OSLO

KOM

MOTTATT

19 MAR 2009

POLITIDIREKTORATET	
19 MAR 2009 2	
Arkiv 08-13	Arkivkode 008
Saksnr. 08/3295	Dok.nr. 6

Deres referanse
2008/03295-1

Vår referanse
2008/04667-3 500

Dato
08.03.2009

Høring - Rapport - etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet - strafferettslige særreaksjoner

Der vises til e-post av 02.01.09 og Justisdepartementets høringsbrev av 15.12.2008.
Romerike politidistrikt ingen bemerkninger til høringsnotatet, ut over følgende to punkter:

Ad. pkt. 2 Nasjonal koordineringsenhet.

Romerike politidistrikt er positiv til opprettelsen av en nasjonal koordineringsenhet for å sikre oversikt over personer som er dømt til tvungen psykisk helsevern.

Oppfølgingen av disse sakene er i dag ikke ivaretatt gjennom Bl.. Oppfølgingen av frister for innhenting av årsmeldinger og oppfølging av treårsfristen for å bringe forlengelsessak inn for retten må ivaretas ved manuell oppfølging.

Det er videre vår erfaring at underretning til påtalemyndigheten om overføring av domfelte mellom anstalter eller til annet regime, i enkelte tilfeller har blitt glemt eller forsinket. Det vurderes å foreligge et behov for et sentralt register hvor alle opplysninger om gjennomføringen av særreaksjon føres.

Der fremgår av departementets merknader at påtalemyndigheten ikke skal kunne få opplysninger direkte fra registeret. Utredningsgruppen har begrunnet sitt forslag bl.a. med at den manglende oversikten kan føre til at påtalemyndigheten ikke klarer å overholde den lovpålagte treårs-fristen for å bringe en evt. forlengelsessak inn for retten.

Dersom påtalemyndigheten ikke skal kunne få opplysninger direkte fra registeret, bør det etter vårt syn, legges inn en rutine om varsling fra registeret til påtalemyndigheten, for eksempel seks måneder forut for treårs-fristens utløp.

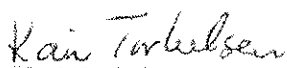
Ad. pkt. 4 Utvidelse av virkeområdet for særreaksjoner for utilregnelige

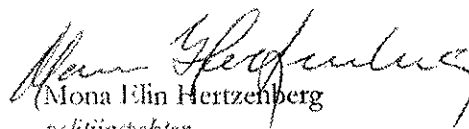
Romerike politidistrikt

Romerike politi distrikt slutter seg til at det er behov for nye virkemidler overfor utilregnelige som vedvarende begår kriminelle handlinger som faller utenfor virkeområdet etter straffeloven § 39 b.

Det er etter vårt syn å foretrekke at dagens regelverk om gjennomføring av særreaksjoner også benyttes for utilregnelige som idømmes særreaksjon på grunnlag av samfunnsskadelig/plagsom adferd.

Der gjeldende regelverk på områder er allerede relativt komplisert. Gjeldende regler for utilregnelige som idømmes særreaksjon hvor behandlingsinstitusjonen fastsetter innholdet i reaksjonen gir vidt rom for individuelle tilpasninger. Innføring av et eget regelsett for den aktuelle gruppen vil etter vårt syn gjøre regelverket unødig komplisert og uoversiktlig.

Kari Torkelsen
disepolitimester

(Mona Elin Hertenberg
politinspektør

Saksbehandler:
Mona Hertenberg
Tlf 64 84 33 48

POLITIET

Politidirektoratet
Pb. 8051 Dep
0031 Oslo

MOTTATT

18 MAR 2009

POLITIDIREKTORATET	
18 MAR 2009 8	
Arkiv 08-13	Arkivkode 08
Saksnr 08/3295	Dok.nr. 5

Deres referanse
200803295

Vår referanse
200900020

Dato
10.03.2009

Høring - etterkontroll av reglene om strafferettslig utilregnelighet - strafferettslige særreaksjoner

Det vises til høringsbrev av 15. desember 2008 vedr overnevnte, med frist for uttalelse til Direktoratet til 16. mars 2009.

Reglene om særreaksjoner trådte i kraft 1. januar 2002, og avløste sikringsinstituttet. For særreaksjonene dom på *forvaring* og dom på *tvungen omsorg* er det utarbeidet forskrifter for gjennomføringen. For særreaksjonen dom på *tvungent psykisk helsevern* er det ikke utarbeidet detaljerte regler for gjennomføringen. Dette har budt på store utfordringer både for påtalemyndigheten og psykiatrien. Oslo politidistrikt mener det er denne reaksjonen som representerer de største utfordringene pr. i dag. Vi synes derfor det er svært hensiktsmessig at reglene nå vurderes på nytt.

Vi har valgt å følge høringsbrevets kronologi i vårt svar, og vi har merknader til følgende punkter:

1. Tilregnelige lovbyggere – forvaring2
 - 1.1 Progresjon i straffegjennomføringen.....2
2. Utilregnelige lovbyggere – overføring til tvungent psykisk helsevern.....2
 - 2.1 Nasjonal koordineringsenhet.....2
 - 2.1 Opplysninger fra helsepersonell – regler om taushetsplikt.....4
 - 2.3 Ruskontroll.....5
3. Utilregnelige psykisk utviklingshemmete lovbyggere – tvungen omsorg5
 - 3.1 Underretning etter straffeprosessloven § 147 a.....5
4. Utvidelse av virkeområdet for særreaksjoner for utilregnelige6
5. Strafffrihet på grunn av psykose, høygradig psykisk utviklingshemming og bevisstløshet.....7
6. Utilregnelige i varetekt7

Oslo politidistrikt

91 Strategisk Stab, besøk: Grønlandsleiret 44. 0190 OSLO
Post: Postboks 8101 Dep, 0032 OSLO
Tlf: 22 66 90 50 Faks: 22 66 87 01

Org. nr.: 961398142
Postgiro: 7694.05.08319

1. Tilregnelige lovbreakere – forvaring

1.1 *Progresjon i straffegjennomføringen*

Departementer ber om synspunkter på om det bør opprettes enheter i hver av de seks kriminalomsorgsenhetene for utslusing av forvaringsdømte. Enhetene vurderes etablert i samråd med HlA fengsel og forvaringsanstalt.

Oslo politidistrikt støtter dette forslaget. Det er behov for overgangsordninger i forbindelse med prøveløslatelse. Uten dette kan overgangen mellom institusjonslivet i forvaringsanstalten bli for brå. Det er samtidig behov for å desentralisere utslusingen, slik at ikke alle forvaringsdømte sluses ut til bosetting i Oslo og omegn.

1.2 *Godtgjørelse til juridisk bistand ved begjæringer om prøveløslatelse*

Den forvaringsdømte har krav på å få dekket utgifter til juridisk bistand når begjæring om prøveløslatelse bringes inn for retten. For øvrig skal det ha oppstått tvil om i hvilket omfang den forvaringsdømte kan få dekket utgifter til rettshjelp i forbindelse med begjæring om prøveløslatelse.

Oslo politidistrikt mener det bør utvises varsomhet med å utvide adgangen til å få dekket utgifter til advokathjelp. Videre mener Oslo politidistrikt at forvaringsdømtes rett til dekning av advokatutgifter ikke bør være videre enn soningsfangers rett til det samme ved søknad om prøveløslatelse.

2. Utilregnelige lovbreakere – overføring til tvungent psykisk helsevern

2.1 *Nasjonal koordineringsenhet*

Oslo politidistrikt støtter forslaget om å etablere en nasjonal koordineringsenhet.

Da særreaksjonene ble innført i 2002, fantes det ikke noe system for håndtering av dom på tvungent psykisk helsevern. I Helse Øst ble ansvaret for ordningen delegert til ulike helseforetak. Det fantes ingen oversikt over antallet dømte, eller behandlingssted. Dette var klart utilfredsstillende. Etter hvert ble det opprettet en koordineringsenhet på Regional sikkerhetsavdeling. Koordineringsenheten fikk ansvaret for å være bindeledd mellom helsevesener og påtalemyndigheten, og lage prosedyrer for hvordan dom på tvungent psykisk helsevern skulle praktiseres.

Etablering av koordineringsenheten i Helse Øst var etter Oslo politidistrikts oppfatning et helt nødvendig tiltak. Derfor støtter vi forslaget om at det skal etableres en nasjonal koordineringsenhet. Den nasjonale enheten bør etableres etter samme lest. Siden Helse Sor/Øst har ca. 50 pst av alle sakene, vil det antakelig være mest hensiktsmessig å la den regionale koordineringsenheten få et nasjonalt ansvar. Oslo politidistrikt antar imidlertid at den nasjonale koordineringsenheten formelt bør opprettes ved lov, og støtter forslaget til ny § 5-2a.

Den regionale koordineringsenheten har i samråd med påtalemyndigheten utarbeidet prosedyrer for dom på behandling, som revideres fortløpende ettersom det erverves ny

erfaring på området. Koordineringsenheten avholder jevnlig møter med påtalemyndigheten og andre aktører på feltet der prosedyrer og aktuelle problemstillinger blir gjennomgått. Det er, slik Oslo politidistrikt ser det, viktig at den tette dialogen mellom koordineringsenheten og påtalemyndigheten fortsetter. Helsevesenets prosedyrer på dette feltet henger nært sammen med påtalemyndighetens egne prosedyrer for å overholde frister og ivareta påtalemyndighetens kontrolloppgaver.

Den nasjonale koordineringsenheten må sikres ressurser til å drive veiledning vedrørende særreaksjonen dom på tvungen psykisk helsevern for de institusjonene/poliklinikkene som behandler de domfelte. Det er fortsatt mangel på erfaring på dette området i institusjoner som skal ta i mot en domfelt, slik at disse har behov for råd og veiledning. I dag er det tilfeldig hvem som gir slike råd, og i mange tilfeller er det påtalemyndigheten (politijurist eller statsadvokat) som svarer på spørsmål fra institusjonene. Dette er positivt i den forstand at det opprettes dialog mellom påtalemyndigheten og helsevesenet vedrørende enkeltpersoner, men det kan også være litt for tilfeldig i og med at det er mange personer i påtalemyndigheten som behandler slike saker. Hver enkelt påtalejurist har ikke nødvendigvis et bredt erfaringsgrunnlag. Slik sett er det behov for kompetanse og kontinuitet i veiledningen. Typiske temaer som helsevesenet tar opp er

- utgang og permisjoner, og om dette skal meldes til påtalemyndigheten
- utenlandsreiser i behandlingssøymed (typisk: handletur til Sverige)
- hva som kreves av opplegg og begrunnelse i et vedtak etter § 4-10 når den domfelte skal overføres til tvungen behandling uten døgnoophold. Bla. er det helt nødvendig å få presisert om påtalemyndigheten har en eller tre ukers klagefrist.
- hva som bør tas med i årlige statusrapporter.

For at den nasjonale koordineringsenheten skal kunne ivareta sine oppgaver, er det helt nødvendig at den får adgang til å opprette et personregister over de dømte. Oslo politidistrikt mener dette bør lovfestes. I lengden er det utilfredsstillende at registeret er avhengig av fortsatt konsesjon fra Datatilsynet.

Registeret bør gi helsetjenesten datagrunnlag for planlegging av helsetilbudet til de domfelte, men også gi behandlingsapparater opplysninger som kan bidra til at samfunnsvernet blir ivaretatt på best mulig måte. Samtidig må registeret inneholde oversikt over hvor de dømte befinner seg, ansvarsforhold osv. I tillegg til opplysningene som er nevnt i høringsbrevet, bør registeret inneholde opplysninger om hvilke straffebud domfelte er dømt for å ha overtrådt i psykotisk tilstand, samt informasjon om eventuelle fornærmede eller etterlatte i straffesaken som bør varsles dersom domfelte oppholder seg uledsaget i deres nærområde.

Oslo politidistrikt mener registeret også bør kunne levere data til forskning. Det er svært viktig å trekke lærdom av de erfaringer helsevesenet og påtalemyndigheten har i slike saker, både for å kunne håndtere tilsvarende saker bedre, og for å kunne forebygge alvorlig kriminalitet begått i psykotisk tilstand. Kunnskap om rus, diagnoser, atferd, behandling, alder, bakgrunn m.m. for personer som er dømt til behandling, vil kunne gi viktige bidrag til slik forskning.

Oslo politidistrikt støtter forslagene til ny § 5-2b og mener at reglene om registeret bør plasseres i kap. 5 i lov om psykisk helsevern, og ikke i helseregisterloven. Formålet med dette registeret tilsier at det forankres i psykisk helsevernloven sammen med de øvrige bestemmelsene om dom på tvungen psykisk helsevern.

For å åpne for at opplysningene i registeret kan brukes i forskningssøyemed og med henvisning til helseregisterloven § 8, foreslår vi at §5-2b siste ledd gis følgende utforming:

Departementet kan gi forskrifter om registeret, herunder om opprettelsen, behandlingsansvaret, hvilke opplysninger som skal registreres, og bruk til forsknings- og statistikkformål.

2.1 Opplysninger fra helsepersonell – regler om taushetsplikten

Oslo politidistrikt støtter forslaget om en bestemmelse om unntak fra taushetsplikten i saker om dom på tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg. I høringsbrevet er dette drøftet i forhold til påtalemyndigheten og den nasjonale koordineringsenheten. Oslo politidistrikt vil peke på at dette i like stor grad gjelder overfor sakkyndige som skal foreta en uavhengig vurdering av om særreaksjonen bør opprettholdes, jf. straffeprosessloven § 165 og domstolen. Den sakkyndige vil ha behov for å gå gjennom alle journalnotater som ligger til grunn for statusrapportene som den faglig ansvarlige utarbeider. Poenget med å bruke en sakkyndig til å vurdere om reaksjonen skal opprettholdes er å sikre en uavhengig vurdering. Da må den sakkyndige ha tilgang til all informasjon om domfelte, og ikke bare informasjon som "siles" av behandlingsinstitusjonen. Det samme gjelder domstolen som skal avgjøre om særreaksjonen skal opprettholdes.

Selv om behandlingsinstitusjonen har et klart ansvar for å ivareta samfunnsvernet, vil behandlere først og fremst se på domfelte som en pasient som har krav på behandling, mens påtalemyndighetens fokus primært vil være rettet mot samfunnsvernet. Det vil kunne være nyanseforskjeller i oppfatningen av episoder under behandlingsforløpet. For eksempel kan behandlingsapparatet anse mindre utageringer, voldelig atferd, verbale trusler og lignende som bagateller i et ellers vellykket behandlingsforløp, mens påtalemyndigheten kan vurdere dette som risikoatferd som taler for å opprettholde særreaksjonen. Det er viktig at påtalemyndigheten og den sakkyndige sikres fullstendig informasjon om domfeltes atferd, enkeltepisoder og lignende som kan belyse behovet for fortsatt særreaksjon.

Oslo politidistrikt mener det ikke kan trekkes noe skille mellom behovet for informasjon når spørsmålet om opprettholdelse av dom på tvungent psykisk helsevern skal vurderes, og når vedtak som kan påklages skal behandles. Påtalemyndigheten har en rolle på alle stadier under gjennomføringen, og må sikres informasjon om domfelte for å kunne fylle denne rollen. Påtalemyndigheten kan til enhver tid beslutte at dom på tvungent psykisk helsevern skal opphøre, jf. straffeloven § 39 b siste ledd, og dette forutsetter at påtalemyndigheten har tilgang til informasjon om behandlingen av domfelte. Det samme gjelder ved overføringsvedtak der påtalemyndigheten har klagerett.

Oslo politidistrikt har ikke innvendinger til de foreslåtte paragrafene, men viser til at sakkyndige og domstolen også må omfattes av den gruppen som unntaket gjelder for. Den sakkyndige blir oppnevnt av retten, og kan ikke anses å omfattes av unntaket for påtalemyndigheten. Den faglig ansvarlig må kunne forklare seg fritt for domstolen. I forslaget til ny § 5-6 a i psykisk helsevernloven bør sakkyndige og domstolen legges til i første ledd der påtalemyndigheten er omtalt.

Oslo politidistrikt er videre enig i at det må gjøres unntak for taushetsplikten overfor den nasjonale koordineringsenheten. Hvorvidt det i ny § 5-6 b skal inntas regler om at påtalemyndigheten skal informere den nasjonale koordineringsenheten blir i hovedsak et praktisk spørsmål. Slik vi ser det, kan det være hensiktsmessig å samle reglene om

gjennomføringen av dom på tvungent psykisk helsevern i kapittel 5 i psykisk helsevernloven.

2.3 Ruskontroll

I mange særreaksjonssaker er rusmisbruk en del av årsaksbildet. Ruskontroll vil i mange tilfeller være et helt nødvendig virkemiddel for å kontrollere at domfelte ikke faller tilbake til rusmisbruk. Urinprøver bør tas hyppig, ikke minst når domfelte er skrevet ut av institusjon og følges opp poliklinisk.

Det at det er usikkerhet rundt tolkningen av adgangen til å ta urinprøve av domfelte, tilsier at dette blir klargjort i kapittel 5.

3 Utilregnelige psykisk utviklingshemmete lovbrøttere – tvungen omsorg

3.1 Underretning etter straffeprosessloven § 147 a

Oslo politidistrikt er enig i at slik straffeprosessloven § 147 a er formulert og blir praktisert er lite hensiktsmessig. Vi er imidlertid usikre på om den foreslåtte endringen gjør bestemmelsen bedre egnet.

Når de sakkyndige konkluderer med at observanden er utilregnelig, og det blir tatt ut tiltale med forbehold om å nedlegge påstand om dom på TPH eller tvungen omsorg, vil de sakkyndige bli stevnet som sakkyndige under hovedforhandlingen. Dette må regnes som tilstrekkelig varsel til de sakkyndige. Ytterligere varsel om at det er tatt ut tiltale, synes unødvendig. Det er derfor uhensiktsmessig å lovfeste at påtalemyndigheten skal varsle de sakkyndige om saker der det kan bli nedlagt påstand om særreaksjon etter straffeloven § 39 eller § 39 a.

Oslo politidistrikt mener det bør være tilstrekkelig at påtalemyndigheten underretter den nasjonale koordineringsenheten og fagenheten om særreaksjonstiltaler. Samtidig kan den rettspsykiatriske erklæringen oversendes, forutsatt at de sentrale enhetene kan gjøre bruk av denne forut for dommen. Alternativt kan de få den sakkyndige utredningen sammen med dommen og kopi av personaliadokumenter.

Oslo politidistrikt ser ikke poenget med at påtalemyndigheten skal varsle det regionale helseforetaket om tiltalen. Erfaringen fra Helse Øst er at det regionale helseforetaket ikke ønsket å bli orientert om dette. Derimot bør den nasjonale koordineringsenheten varsle aktuell institusjon om at påtalemyndigheten har tatt ut tiltale.

Oslo politidistrikt anser det også hensiktsmessig at den nasjonale koordineringsenheten tar kontakt med de sakkyndige for å få deres råd om hvilken institusjon tiltalte bør plasseres i. Det er vanskelig å se for seg at de sakkyndige ellers vil gi råd om hvilken institusjon som kan være aktuell. Det synes uhensiktsmessig at påtalemyndigheten skal innhente dette synspunktet fra de sakkyndige.

Med endret formulering er det lite hensiktsmessig fortsatt å ha denne bestemmelsen i kap. 11 i straffeprosessloven. Departementet bør vurdere å flytte bestemmelsen til kap. 5 i psykisk helsevernloven for å samle bestemmelsene om dom på tvungent psykisk helsevern.

Samtidig kan det gis en tilsvarende bestemmelse – så langt det passer – i forskrift om tvungen omsorg.

Oslo politidistrikt foreslår at gjeldende § 147a i straffeprosessloven oppheves, og at det gis en ny bestemmelse i kap. 5 i psykisk helsevernloven med følgende ordlyd:

I saker der det kan bli lagt ned påstand om dom på overføring til tvungen psykisk helsevern etter straffeloven § 39, skal påtalemyndigheten sende tiltale og rettspsykiatrisk undersøkelse til den nasjonale koordineringsenheten.

Den nasjonale koordineringsenheten kan innhente råd fra de sakkyndige som har utarbeidet den rettspsykiatriske undersøkelsen, om hvilken institusjon tiltalte bør innskrives ved.

Den nasjonale koordineringsenheten orienterer den institusjonen som det er aktuelt å innskrive tiltalte ved, om at det er tatt ut tiltale i saken.

4 Utvidelse av virkeområdet for særreaksjoner for utilregnelige

Oslo politidistrikt mener det er helt nødvendig å sette inn tiltak overfor personer som aktivt bedriver samfunnsskadelig virksomhet som også gjør andre mennesker svært utrygge. Dette er gjerne vinningskriminalitet, men kan også brudd på bestemmelsene i sedelighetskapittelet, eller rent plagsomme handlinger. Etter at sikringsinstituttet forsvant, kan en gruppe personer fritt fortsette å begå disse handlingene, uavhengig av at gjentakelsesfaren er overhengende. Det eneste politiet kan gjøre, er å stanse pågående lovbrudd, foreta bevissikring, avhøre gjerningspersonene for så å løslate. Som eksempel kan nevnes en person som er pågrepet til sammen 22 ganger i 2007, og løslatt til minimum 125 nye forhold, hvorav ca. 110 av disse er skadeverk, tyverier og innbruddstyverier. Dette er ekstremt samfunnsskadelig, ressursødende og undergraver tilliten til politiet. Vi er satt i en situasjon hvor det eneste vi kan gjøre, er å informere fornærmede godt i konkrete saker, for i det minste å oppnå forståelse for hvorfor vi ikke gjør mer. Dette er ikke tilfredsstillende for noen part.

Samtidig vil vi påpeke at hovedgrunnen til at noen få personer får operere slik, er at den nærmest sårnorske straffefritaksbestemmelsen om utilregnelighet på grunn av psykose, som bygger på det "medisinske prinsipp". Strafferettslig utilregnelighet er utelukkende avhengig av diagnosen og sykdomsgraden, og det kreves ikke årsakssammenheng mellom tilstanden og den straffbare handlingen.

Begrunnelsen for de medisinske prinsipper har vært at så vidt markerte psykiske avvik som sinnssykdom og psykisk utviklingshemming påvirker så store deler av personligheten at man nærmest automatisk forutsatte at det vil være årsakssammenheng mellom gjerningspersonens tilstand og lovbrudd. Dette viser seg ofte ikke å stemme for denne gruppen, og Oslo politidistrikt vil tydelig markere at vi ønsker å gå vekk fra dette prinsippet. Det vekker anstøt at personer som ikke bare vet hva de gjør, men som med nitidig planlegging og nøye overveieelse gjennomfører straffbare handlinger, skal slippe unna enten uten reaksjon eller i beste fall med behandling, som må vurderes på nytt allerede etter tre år.

Vi mener videre at standardopplegget med ny prøving senest tre år etter dom, ikke tar inn over seg at de straffbare handlingene som psykotiske gjerningsperson begår varierer i alvorlighetsgrad, og at risikoen for tilbakefall varierer fra gjerningsperson til gjerningsperson. Prosessen rundt vurdering av forlengelse av reaksjonen er

ressurskrevende, og overfor noen gjerningspersoner framstår det som helt meningsløst å måtte vurdere reaksjonen hvert tredje år. Så lenge den dømte selv kan begjære seg utskrevet, mener Oslo politidistrikt at vedkommendes rettssikkerhet er tilstrekkelig ivaretatt. I lys av forslaget om å utvide gruppen som kan bli dømt, bør en vurdere å nyansere denne tidsrammen slik at den blir mer fleksibel. Slik vi ser det, bør det være opp til domstolen å fastsette en frist for å beslutte opphør eller bringe saken inn for domstolen på ny. Fristen kan variere fra for eksempel ett år til fem år. Det vil være naturlig å sette en frist på ett år for gruppen som gjerningsmannen beskrevet over tilhører, mens fristen i de fleste drapssaker bør være fem år.

For øvrig støtter vi departementets forslag til formulering av ny nr. 3 i straffeloven § 39. Vi mener videre at det er behandlingsinstitusjonen ved den faglig ansvarlige som må avgjøre hvilket behandlingsopplegg som er best egnet for den enkelte domfelte. Langt på vei bør denne gruppen følge det vanlige opplegget, men vi antar at de raskere kan overføres til et lavere behandlingsnivå.

Vi er ikke enig i forslaget fra utredningsgruppen at domstolen i større grad skal avgjøre hvilket opplegg den dømte skal følge, og der behandlingsinstitusjonen selv kan skrive den dømte ut. Vi har heller ikke tro på at domstolen kan dømme noen til oppfølging i en nettverksgruppe uten at en slik nettverksgruppe er etablert på forhånd. Forslaget fra utvalget antas å bli svært ressurskrevende for påtalemyndigheten å få etablert, og Oslo politidistrikt mener påtalemyndigheten ikke skal få en slik oppgave. Hvem som ellers skulle ta ansvar for å etablere et slikt behandlingsopplegg, er vanskelig å se. Denne gruppen er langt på vei allerede oppgitt av psykiatrien på grunn av manglende vilje til å la seg behandle.

Oslo politidistrikt mener kriminalomsorgen ikke bør ha en rolle i oppfølgingen av den domfelte. Begrunnelsen vår er prinsipiell så lenge lovgiver har satt et klart skille mellom tilregnelige og utilregnelige lovbrystere.

5 Straffrihet på grunn av psykose, høygradig psykisk utviklingshemming og bevisstløshet

Først og fremst viser Oslo politidistrikt til det vi har gitt uttrykk for under punkt 4 om behovet for å gå bort fra det medisinske prinsipp.

For øvrig er Oslo politidistrikt enig i at det av hensyn til legalitetsprinsippet bør tas inn i straffeloven § 45 og ny straffelov § 20 at psykose som følge av selvforskyldt rus ikke fritar for straff.

6 Utilregnelige i varetekt

Politiet erfarer tidvis at det er vanskelig å få plass til psykisk syke varetektsinnsatte i institusjon. Dette henger sammen med mangel på plasser i sikkerhetspsykiatrien.

Det er som regel helt nødvendig å plassere vedkommende på en lukket sikkerhetsavdeling som vedkommende ikke kan rømme fra. Alternativet er å ha politivakthold, og det er så ressurskrevende at det kun kan opprettholdes i kort tid.

Slik praksis er i dag blir den varetektsinnsatte lagt inn – som regel på tvang etter kap. 3 i psykisk helsevernloven – og varetekten blir forlenget underveis såfremt vilkårene for dette er til stede. Hvis den varetektsinnsatte friskner til etter behandling på institusjon og kan skrives ut, vil vedkommende bli tilbakeført til fengslet.

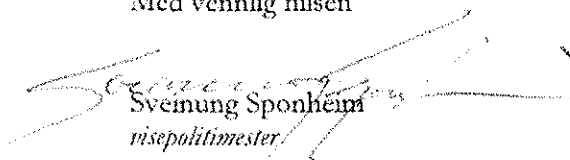
I forslaget fra departementet til endring av straffeprosessloven § 188 annet ledd er det ikke angitt hva som skal til for at "siktete må antas å være straffri etter straffeloven § 44 første ledd." Etter Oslo politidistrikts oppfatning kan man først anta dette med tilstrekkelig grad av sikkerhet når den rettspsykiatriske undersøkelsen har konkludert med at siktede var psykotisk på gjerningsøyeblikket. Undersøkelsen vil som regel først være på plass etter noen måneder. For dette må de alminnelige reglene i psykisk helsevernloven gjelde.

Oslo politidistrikt vil bemerke at dersom § 188 endres og tas i bruk, vil personer som på varetekstidspunkter ikke fyller kravene til innleggelse etter psykisk helsevernloven, likevel kunne legges inn på institusjon mot sin egen vilje. I et menneskerettsperspektiv kan det være betenkelig. Man vil i så fall foregripe en dom på tvungent psykisk helsevern uten å prøve om vilkårene for en slik særreaksjon er til stede. Det antas at dette også vil være problematisk for psykiatrien, og forholdet mellom bestemmelsene i psykisk helsevernloven og straffeprosessloven § 188 bør utredes nærmere før bestemmelsen blir endret. For eksempel må det avklares om kontrollkommisjonen skal ha noen rolle under den varetektsinnsattes opphold på institusjonen.

Oslo politidistrikt er enig i at det regionale helseforetaket og den nasjonale koordineringsenheten bør få anledning til å uttale seg før plassering etter § 188 blir bestemt. Det er uheldig om det er politiet og påtalemyndigheten som alene blir sittende med ansvaret for å skaffe en institusjonsplass til den siktede.

Oslo politidistrikt er for øvrig enig med departementet i at det ikke er nødvendig med lovendring når det gjelder tilregnelige psykisk utviklingshemmede. Disse omfattes av hovedregelen.

Med vennlig hilsen

Sveinung Sponheim
visepolitimester

Saksbehandler:
Cecilie Gulnes/RB
Tlf: